

Zondag 1 december 2019, 1^e zondag van Advent, Pauluskerk, 10.30 uur

lezing Oude Testament: Jesaja 11: 1 - 10

lezingen Nieuwe Testament:

- Romeinen 15: 4 - 13

- Mattheus 3: 1 - 12

uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Inclusief. Daarover vanmorgen. Over de mogelijkheid van een inclusieve samenleving. Wie de berichtgeving, de enorme stroom van grote demonstraties op het Malieveld of elders in het land, van de afgelopen tijd maar een beetje volgt, kan bijna niet anders dan concluderen, denk ik, dat we daarnaar snakken, met z'n allen. Volop. Alleen we doen het niet. De politiek in Den Haag heeft de overduidelijke signalen nog altijd niet begrepen. Wijzelf eigenlijk ook niet. We zitten met z'n allen, politiek en samenleving, al jaren vast in dezelfde groef. De groef, niet van inclusiviteit, maar van exclusiviteit. En dat op alle mogelijke manieren. Als het gaat om onze kijk op onze positie als mensen op de planeet Aarde, bijvoorbeeld. Wij zien onszelf vooral als exclusieve eigenaar en heerser. Als het gaat om onze kijk op de alomtegenwoordige en almachtige economie van nu en wie die eigenlijk zou moeten dienen. Namelijk ons allemaal. En niet vooral de belangen van grote, transnationale ondernemingen en van de nergens meer wortelende "happy few". Als het gaat om onze positie ten opzichte van elkaar. Altijd weer redenen om de witte, mannelijke, heteroseksuele groep als intelligenter, beter, meer waard, in allerlei opzichten, te zien dan andere leden van onze samenleving. Tot en met die eindeloze, niet voor niets nog altijd niet opgeloste discussie over Zwarte Piet en alles wat daarmee samenhangt. We zitten almaar vast in dezelfde groef van almaar dezelfde plaat: wij zien onszelf als exclusief, om wat voor reden dan ook. Wij denken en doen exclusief. En niet inclusief. Altijd weer vinden wij redeneringen op grond waarvan een keuze voor de status quo van uitsluiten toch maar weer het beste is. Zie de "oplossing" deze week voor het PFAS-probleem. Met veel opluchting ontvangen, na wekenlang veel gezocht en gesteun, terwijl het probleem allang bekend was en jaren onder de grond gestopt. "Eindelijk" weer ruimte voor het bedrijfsleven om ons land nog weer verder op de schop te nemen. De hele Aarde schreeuwt al jaren om ruimte, om anders en minder. Om minder vervuiling, om minder rooibouw, om minder kaalslag en afbraak. Wij in Nederland versoepelen gewoon de PFAS-norm. Wat een oplossing. Iedereen tevreden. De Aarde

niet. Maar die heeft geen stem, immers. Die spreekt op een andere manier. Inmiddels overduidelijk.

Waar ging het mis ? "De Aarde en haar volheid zijn des Heren", zegt de psalm. Misschien is het daar wel misgegaan. Dat we die kijk op de werkelijkheid, op de Aarde en onze verantwoordelijkheid en rol als mensen daarvoor, totaal zijn kwijtgeraakt. Volgens de bijbelse kijk zijn wij mensen geen eigenaren van de Aarde. Wij hebben haar gekregen. Van God, zegt de bijbel. Zij is niet ons product. We hebben er niets voor hoeven doen. De Aarde was en is er. Wij kregen haar cadeau. Om niet. Met het doel haar te behoeden en te bewaren. Zodat zij kan gedijen. Ten dienste van ons allemaal. Misschien is het daar wel misgegaan. Wij zijn het kwijtgeraakt om theocentrisch en geocentrisch te denken. Niet God, niet de Aarde staan in onze manier van kijken en denken centraal. Maar wij. Antropocentrisch, zo zijn wij fundamenteel steeds meer gaan denken. Wij mensen centraal. Alles draait om ons. Niet om God, niet om de Aarde. En alles dat bestaat mag daaraan ondergeschikt gemaakt worden. Land, zee, zeebodem, bomen, planten, grondstoffen, zij zijn van en voor ons. Exclusief. Zij hebben geen bestaansrecht, anders dan ten bate van ons mensen. En die eerste exclusiviteit: alles is van ons, mensen, hebben we ook nog eens verdubbeld met een tweede exclusiviteit: alles is van mij. Heel onze samenleving is gebouwd op dat allerhardste en meestbeschermd recht dat wij kennen. Dat van eigendom. Iets kan van mij zijn en als het dat is, kan ik ermee doen en laten wat ik wil. Exclusief. Op die exclusieve, al het andere uitsluitende manier van denken hebben wij onze imperia - Engels, Amerikaans, Europees, Russisch, Chinees - gebouwd, tot op de dag van vandaag. Alles begon met het inclusieve. De Aarde is van God en dus voor en van iedereen. Alles is geworden tot het exclusieve. Alles is van mij, ik, de eenling, die zich alles maar dan ook alles mag toe-eigenen en daarmee permitteren. De Aarde bedoeld als plaats om te gedijen voor iedereen en alle schepselen geworden tot een plaats van roof en kaalslag ten dienste van het belang van een paar. De Übers van deze wereld en hun manier van denken, onder het inclusieve mom van dienstverlening aan ons, worden wij ingezet als exclusief verdienmodel voor hen.

Dat alles kwam bij mij boven toen ik probeerde me te verdiepen in die drie bijzondere teksten van vanmorgen. De tekst uit Jesaja met dat wonderlijke, inspirerende visioen, waarin de profeet een nieuwe, inclusieve wereldorde ziet ontstaan: "Hij ademt eerbied voor de Ene (...). Over de zwakken velt hij een rechtvaardig oordeel, de armen in het land geeft hij een eerlijk vonnis". De tekst uit Mattheus, waarin Johannes tekeer

gaat tegen de religieuze en sociale uitsluiting door de leidinggevende klasse van toen, de Farizeeën en Sadduceeën: "Stelletje slangen ! Jullie denken, dat je slim genoeg bent om te ontsnappen aan de straf van God. Jullie zeggen: "Wij horen toch bij het volk van Abraham ?" En de tekst uit Paulus, waarin Paulus hartstochtelijk probeert een inclusieve way-out te vinden uit het uitsluitende denken van òf je bent Joden òf je bent niet-Joden - hoe actueel ! -: "Ik bedoel dit: Christus is een dienaar van de Joden geworden om hun te tonen dat God trouw is en om de beloften aan de aartsvaders te vervullen, maar hij is ook gekomen om de heidenen in staat te stellen God te loven om zijn barmhartigheid". Tegen welke achtergrond zijn die teksten geschreven, wat zeggen zij over het vraagstuk van het altijd weer de kop opstekende denken om dingen en mensen uit te sluiten en welke haalbare, praktische weg geven zij aan voor ons nu om te komen uit de impasse tot een nieuwe orde, tot nieuw denken, tot nieuw zien van de Aarde en elkaar als basis voor een samenleving zonder uitsluiting, hier en nu. "To be free at last", zou Martin Luther King zeggen. En ik doe dat vanmorgen in drie blokjes.

Eén. "Een koe en een beer lopen in één wei, en hun jongen liggen bij elkaar. Een leeuw eet gras, net als een koe", hoorden we daarnet in Jesaja. Zo tekent Jesaja de basistrekken van een nieuwe wereldorde. Dieren, mensen, alles wat geschapen is, in orde. In een nieuwe orde. Geen exclusiviteit, niet uitsluiten. Inclusiviteit. Aarde, mensen, dieren, fundamenteel aangewezen op elkaar. In het westen, in Nederland, zijn we daar heel anders over gaan denken. Eén van de meest funeste ideeën over wie zij zijn als mensen heet "zelfredzaamheid". Onder invloed van een oppervlakkig liberaal denken hebben wij onszelf aangepreft, dat iedereen zelfredzaam moet zijn. Ik, op mijn eentje, mijzelf genoeg. Iedereen op eigen houtje in staat is het geluk in het leven te vinden. Elk van ons leider van zijn eigen NV IK, een superego. Daarmee bereik je de hemel op aarde, vooral materieel. Zo geloven hele volksstammen in dit land. Wie dat niet lukt, heeft pech en heeft het aan zichzelf te danken ! Verplaats je eens in iemand die dakloos is en op straat. Geen geld, geen telefoon, geen bed en dus geen slaap, in iemand die zonder verblijfspapieren leeft en niet mag werken voor de kost, in iemand die arm is en schulden heeft. Hoe zelfredzaam ben je dan ? Maar het geldt ook voor mijzelf. Vraag mij op de computer een formulier in te vullen en ik ben volledig de weg kwijt. Wij mensen zijn helemaal niet zelfredzaam, zeker niet altijd. Eén van de kernpunten van het bijbelse denken is dit: wij mensen zijn "onvolledig" geschapen. Fundamenteel. En die onvolledigheid is onze grootste kracht. Natuurlijk ben je verantwoordelijk voor je

eigen leven en wat je daarin doet of niet, maar je kunt dat niet alleen. Maar het bijbelse punt reikt ook nog dieper. Dat ik "onvolledig" ben, geldt niet alleen voor de zogenaamd zwakken of voor de armen. Voor de niet-rendabelen in onze samenleving, zal ik maar zeggen. Het bijbelse punt is, dat die onvolledigheid geldt voor ons allemaal. Ook voor de zogenaamd succesvollen. En met die manier van kijken naar mensen en de schepping als geheel legt de bijbel een onverwoestbaar, reëel fundament voor een inclusieve samenleving. Ik ben niet zelfredzaam. Ik ben namelijk "onvolledig". En die onvolledigheid heb ik niet alleen, maar wij allemaal. Onvolledigheid, dat is wat wij mensen delen met elkaar. In de kern zijn wij dus allemaal fundamenteel op elkaar aangewezen. Niet als zwakte, maar als onze grootste kracht. Die onvolledigheid, fundamenteel met ons menszijn gegeven, maakt, dat wij mensen met elkaar moeten samen-werken en samen-leven, wil het ooit wat met ons worden. Onze onvolledigheid dus als dé basis voor een samenleving, inclusief, zonder uitsluiting. Dat visioen van een nieuwe wereld: de Aarde, mensen en dieren op elkaar aangewezen, houdt Jesaja ons als reëel en wenkend perspectief voor ogen.

Twee. "Stelletje slangen ! Jullie denken, dat je slim genoeg bent om te ontsnappen aan de straf van God. Jullie zeggen: "Wij horen toch bij het volk van Ábraham ?", hoorden wij daarnet Johannes zeggen. Farizeeën en Sadduceeën. Zij horen tot de mensen, die denken in termen van randen en grenzen. Wie binnen de rand past, zit goed. Wie erbuiten valt, zit fout. En die rand of grens wordt vooral bepaald door je verleden, door waar je vandaan komt. Je identiteit is een zaak van je afkomst. Farizeeën en Sadduceeën zijn bijzondere mensen, anders dan anderen, beter dan anderen, trots op zichzelf, bij uitstek geschikt om het land en de mensen te leiden, religieus en politiek. En dat zijn zij, niet om wat zij doen, maar omdat zij over de juiste genen beschikken hebben, de juiste afkomst. Zij stammen immers rechtstreeks af van Abraham. En dan zit je dus goed, per definitie. Waar hebben we dat meer gezien ? Steeds weer in de geschiedenis datzelfde idee, dat wie jij bent bepaald wordt door waar je vandaan komt: je ras, je bloed, de bodem waarop jij bent geboren. En dat het voor een samenleving mooi en goed is om zoveel mogelijk mensen te verenigen, maar dan wel van hetzelfde ras, hetzelfde bloed, dezelfde bodem. Het is dat uitsluitende idee, dat uiteindelijk mensen als Wilders en Baudet drijft. Wilders, die te vuur en te zwaard de Islam en haar aanhangers bestrijdt, omdat die achterlijk zou zijn en altijd uit is op geweld. Baudet, nog gevaarlijker, die vindt, dat Nederland "homeopathisch verdunt" en dus minder intelligent wordt. Reden: een zuiverder ras: de

Nederlanders, wordt vermengd met een minder zuiver ras: de Surinamers. Afschuwelijk. Maar vooral ook klinkklare onzin. Steeds weer datzelfde idee, dat jouw afkomst bepalend is voor wie jij bent. Steeds weer datzelfde idee, dat een samenleving beter en sterker wordt als er meer mensen zijn, die wat ras, bloed en bodem betreft helemaal op jou lijken. Alleen maar klonen van jou, dan komt het allemaal goed. Klonen van Abraham, dan komt het allemaal goed. Tegen die exclusieve, mensen uitsluitende manier van denken komt Johannes in verzet. Voluit. Afkomst ! zegt hij. Afkomst ! Wat kan mij afkomst schelen ! "Laat eerst maar eens zien dat jullie je leven echt willen veranderen !"

Drie en tot slot. "Dit is het moment om je leven te veranderen. Want Gods nieuwe wereld is dichtbij", zegt Johannes. Advent gaat over breken met het verleden. Over de moed om stappen te zetten weg van het idee, dat er geen alternatief zou zijn voor een wereld, die bol staat van uitsluiting en uitsluitingsdenken. De moed om opnieuw te beginnen door een eind te maken, radicaal, aan de uitbuiting van de Aarde. Zij was en is nooit ons eigendom. Zij was en is een cadeau. Van God. De moed om opnieuw te beginnen door op te houden met de illusie van een zuivere identiteit en juist de verschillen tussen mensen te koesteren. Identiteit maakt dood. Verschil doet leven. Zie Paulus, die God zich hartelijk ziet ontfermen net zo over Joden als over niet-Joden. Advent geeft ons twee dingen mee, die essentieel zijn voor de bouw van Gods nieuwe wereld. Dat is onze samenleving, Rotterdam, dat is Barendrecht, maar dan anders. Gods nieuwe wereld is een samenleving inclusief, niet exclusief. Het eerste is dit. Ga uit van toekomst. Niet van afkomst. Ga uit van wat kan worden. Niet van wat was. Stel je samen - organiseer dat - een stad voor, mooi, schoon, welig, tierend van het leven, binnen de grenzen van wat de Aarde aan mogelijkheden geeft. Ga uit van de kracht en de inspiratie, die zulke beelden geven om te bouwen aan een stad als nieuw. Het tweede is dit. Koester de verschillen tussen mensen. Stop ze niet in de dodelijk mal van identiteit. Stel de verschillen, allemaal, in dienst van een samenleving, waarin wij tegen elkaar zeggen: "Wij zijn Rotterdammers. Niet omdat wij uit Rotterdam zijn, maar omdat wij in Rotterdam zijn". Koester de verschillen en maak ze dienstbaar, allemaal, aan iets dat groter is dan elk van ons alleen en bindt en inspireert: Rotterdam, op z'n Jesaja's. "Een wolf speelt met een lammetje en een panter ligt naast een bokje. Een kalf eet samen met een leeuw en een klein kind past op beide dieren. Een koe en een beer lopen in één wei en hun jongen liggen bij elkaar. Een leeuw eet gras, net als een koe. En een kind speelt zonder angst bij het nest van een

gevaarlijke slag. Niemand doet kwaad, niemand doet onrecht op heel mijn heilige berg." De hele samenleving, heel Rotterdam, inclusief. Niet exclusief. Amen.

D.J. Couvée, Pauluskerk, Rotterdam, 1 december 2019